ՊԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ հմր. 10 Մէճ.
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամս. » Կ. Պոլսոյ » 5 »
» » Գաւառաց » 6 »
Օտար երկիրներու » 21/2 Լիրա

Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ, երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի։

Մէն մի թիւ 40 փարա արժէ.

ՄԱՍԻՍ
ԼՐԱԳԻՐ

ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Դուրս գնացած լրագրաց ճանբու ծախքը Խմբագրութեան վրայ է։

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն Խմբագիր—Տնօրէնին պիտի ուղղուի, Կ. Պոլիս Պաշէ-Գափու Ճէլալ պէյ խան թիւ 31 Մասիսի գրասենեակը։

Ճանբու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։

Ղրկուած նամակ, յօդուած, ետ չեն տրուիր։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հեռագրական լուրեր. —Խառն լուրեր. —Ազգային լուրեր. —Քաղաքական, (61րդ յօդուած. —Կիպրոս).—Շէյխ Ուպէյտուլլահ և իւր Քիւրդերը, նկարագիր Շէյխին, իւր երկու նամակները. —Բանասիրական, (Գրաբեր Աստ).—Միացեալ ընկերութիւնք Հայոց, Տ. Մինաս Չերազի Շրջաբերականը. —Թղթակցութիւն ի Հայաստանէ, (Նամակ Վանէն). —Առաջնորդական խնդիր Եգիպտոսի, Նամակ Գեր. Մեսրոպայ Սրբազանէ. —Միսիոնարաց գործը Թուրքիոյ մէջ, 40,000 լիրայի հաշիւը, պատասխան առ «Աւետաբեր». —Ժամագրութիւն երկաթուղեաց Ազգ. Սահմանադրութեան տարեդարձին առթիւ. —Շահով Թիւք Բումելիի երկաթուղւոյն.—Դրամական.—Ծանուցմունք։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 23 ՄԱՅԻՍ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս առաւօտ հասած հեռագիրք

Աթէնք 3 յունիս.

Տէրութեանց դեսպաններն այսօր Պ. Քումունտուրոսի երթալով, Թուրքօ-Հելլենական պայմանագիրը ստորագրելու և նոր սահմանագլուխը գծելու պաշտօն ունեցող պատուիրակաց անուանումը ծանուցին։

Լոնտրա 4 յունիս.

Պ. Կլատսթոն ծանոյց այս իրիկուն երեսփոխանաց ժողովին թէ Անգլիական կառավարութիւնը զօրեղ միջոցներ ձեռք առած է Իրլանտայի մէջ ծագած անկարգութիւնները ջնջելու և հասարակաց խաղաղութիւնն անվրդով պահելու համար։

Կ'ըսուի թէ երբոր Պուլղարիոյ իշխանն հրաժարելու դիտաւորութիւնը գործադրէ, Տոնտուքոֆ Քորսաքոֆ իշխանը նորա հաւանական յաջորդը պիտի լինի։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հայաստանի բարենորոգմանց խնդիրը դարձեալ օրակարգէ անցած լինելով, Վագըթ կը փութայ հետեւեալ տողերն հրատարակել իր այս առուր քաղաքական տեսութեան սիւնին.

«Անատոլուի համար պէտք եղած բարեկարգական առաջարկութիւնք ձեռք առնուելու վրայ են։

«Այդ մասին պէտք եղած ծրագրերն արդէն պատրաստուած լինելով, վերջին քննութիւնք և պաշտօնական գործողութիւնք կատարուելէ յետոյ անմիջապէս ի գործ պիտի դրուին։»

—Մէշէնճըր կը գրէ այսօր, հաւանականապէս իբրեւ արձագանգ Վագըթի գրածին. — «Կայսերական կառավարութիւնն որոշեց անյապաղ բարենորոգումներ մտցունել Հայաստանի մէջ, ըստ 61րդ յօդուածոյ Պէրլինի դաշնագրին։ Այս խնդրոյն վերաբերեալ ծրագրերն արդէն պատրաստուած են, և վերջին քննութիւնը մի քանի օրէն տեղի պիտի ունենայ։ Նշանակեալ բարենորոգմունք անմիջապէս պիտի գործադրուին, կայսերական հրամանագրին ելնելէն յետոյ։»

—Դեսպանք այսօր Պէօյիւքտէրէ պիտի գումարուին «օրուան խնդրոյ» վրայ խորհրդակցելու համար։

—Լորտ Տիւֆէրին յառաջիկայ ուրբաթ օրը Կ. Պոլիս կ'սպասուի։

—Միհաշիթ փաշա Եըլտըզի պալատէն Պոլսոյ կողմը փոխադրեցաւ, ուր բնակարան մը տրուեցաւ իրեն դատական պաշտօնատան մօտ։

—Թուրքօ-Հելլենական պայմանագիրը դեռ չկնքուեցաւ, բայց Դուռն իւր Թոմիսէրները նշանակեց նոր սահմանագլուխը գծելու համար։

—Ալէքօյ փաշան, որպէս ծանուցուեցաւ կանխաւ, արտօնութիւն խնդրեց Եւրոպա երթալու, մանաւանդ Ֆրանսա և Անգլիա, բայց Դուռը չուզեր տալ, նկատելով որ գործոց վիճակը չներեր։

—Թայմզ լրագրին խօսքին նայելով, Անգլիոյ կառավարութիւնն առաջներ է որ անգլիական հպատակ մը ձեռնհասութիւն չունի օտար տէրութեան մը կողմէ պատգամաւորութիւն ընելու առ Թագաւորին. հետեւապէս Հօպարթ փաշան չպիտի կրնայ Վեհ. Սուլթանին կողմէ ստանձնած պատգամաւորութեան պաշտօնը կատարել Թագաւորին քով։

—Թայմզ կ'իմանայ թէ Բ. Դուռը, Թունուզի մէջ գործոց առած երեւոյթին վրայ, որոշեր է նամակ մը գրել Պէյին, պահանջելով որ Սուլթանին նկատմամբ իւր ընթացից յանկարծական փոփոխումը բացատրէ, ինչպէս նաև իւր առաջին նախարարին Ֆրանսայի համար ցուցած յայտնի հակամիտութիւնը։ Բ. Դուռը պիտի հրաւիրէ եղեր Պէյն յայտարարել թէ ինքզինք այժմ իսկ Օսմանեան տէրութեան հպատակ կը նկատէ՞ և 1871ի հրովարտակին պայմանադրութիւնները կը պահպանէ՞։ Եթէ գոհացուցիչ պատասխան չտայ, Մուհամմէտ—էս—Սատըգ պաշտօնանկ պիտի լինի եղեր Դրան կողմէ։

—Տէյլի Նիւզ կը ծանուցանէ թէ Աֆրիկեան Տրիպոլիի իտալիոյ կողմէ գրաւուելու վերաբերեալ խօսակցութիւնն խիստ տեղի ունեցած է, թէև այդ խօսակցութեան մասնակցող իտալացի քաղաքագէտը կոմս Քորթի չէր։

—Պէրլինի դեսպան Սատուլլահ Պէյ դատ բացեր է Թակպլաթ լրագրոյն դէմ, որ Ապտ-իւլ-Ազիզի սպանման գործին մէջ իբրեւ մեղսակից ներկայացուցած էր զայն։

—Պէլկրատէն հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Սերպիոյ Միլան իշխանը վաղը Փեշթա կ'երթայ, անտից Վիեննա պիտի անցնի, եւ կայսեր ներկայանայ, յետոյ Պէրլին և Պետրպուրկ պիտի երթայ, միւս երկու կայսերաց հետ տեսակցելու համար։

—Անգլիական լրագրաց մէջ խօսք մի կայ թէ Պ. Սիւթէրի և Պ. Սինճի փրկանքին համար Անգլիոյ արտաքին գործոց պաշտօնատունէն վճարուած 27,000 ոսկին Կիպրոսի հասոյթէն վար պիտի դրուի եղեր։ Բայց Անգլիական կառավարութիւնն այս տեսակ յայտարարութիւն մը չէ ըրած։

—Կ'ըսուի թէ Օսմանեան ելմտացոյցին բացն այս տարի առնուազն չորս միլիոն ոսկի է։ Չգիտցուիր թէ պատասխանաւոր տուրքերն այս բացին ո՛րչափը պիտի կրնան գոցել։

—Սելանիկի կողմերը բռնուած 17 աւազակք Հռոդոս կղզին աքսորուեցան։

—Նախկին ապարապետ փախճանեալ Րիզա փաշայի որդիքը Բ. Դրանէն հրաման խնդրած էին իրենց հօրմէն մնացած շարժական գոյքերը վաճառահանութեան դնելու, բայց Պետական խորհուրդը մերժեց նոյն խնդիրն ըսելով թէ վիճակահանութիւնք արգիլուած են Թուրքիոյ մէջ։

—Թէրճէմանը Հաղիգաթ կը ծանուցանէ թէ Ռուսիոյ հրեաներն նկատելով որ այսուհետեւ անհնար է իրենց Ռուսիա բնակիլ, Կ. Պոլսոյ խախամպաշիին դիմելով պաղատեր են որ Բ. Դրանէն թոյլտուութիւն խնդրէ, որպէս զի Թուրքիա գաղթեն։ Եթէ այս թոյլտուութիւնը ղրկուի, կ'ըսէ յիշեալ Թուրք թերթն, այն ժամանակ Ամերիկա պիտի գաղթեն։

—Հունգարիոյ առաջին նախարար Պ. Թիզայի եղբօրորդին, որ ընդհանուր դատախազ մ'է, Օսմ. դատարանաց կազմութիւնը քննելու համար Կ. Պոլիս եկեր է։

—Արեւելեան Բումելիի կառավարութիւնն այս տարուան պիւտճէին մէջ 800 հազար ղրուշ յատկացուցած է յիշեալ նահանգին հանրային կրթութեան համար։

Այս գումարը սապէս կը բաժնուի. 554,500 ղրուշ Օրթոտոքս Պուլղարաց. 190,000 ղրուշ Իսլամաց. 40,000 ղրուշ Յունաց. 10,000 ղրուշ կաթոլիկ Պուլղարաց. 4,000 ղրուշ Հրէից. 1,000 ղրուշ Հայոց, և 500 ղրուշ Բողոքական Պուլղարաց։ — Նոր դպրոցներու հաստատութեան համար ալ 600 հազար ղրուշ յատկացուցած է, որ սապէս կը բաժնուի. 415,000 ղրուշ Օրթոտոքս Պուլղարաց. 40,000 ղրուշ Իսլամաց. 32,000 ղրուշ Յունաց. 8,000 ղրուշ կաթոլիկ Պուլղարաց. 3,500 ղրուշ Հրէից. 1,000 ղրուշ Հայոց և 500 ղրուշ Բողոքական Պուլղարաց։

—Այսօր կը ծանուցուի թէ ժանտախտը Միհաշ կոչուած փոքրիկ ցեղի մը մէջ միայն մնացած, և ուրիշ տեղերէ անհետացած է։

—Հեռագիրն արդէն ծանոյց թէ Ճէնովայի մէջ գործարան մ'երեւան հանուած էր ուր Եգիպտական, Օսմանեան և Թունուզեան կեղծ դրամներ կը շինէին։ Կատարուած քննութիւններէն կը հասկցուի որ այս գործարանն, որոյ տիրոջ անունն է Ամրէթթի, տասն տարի շարունակ բաներ է, և շատ մեծ քանակութեամբ կեղծ դրամներ արտադրելով զրկեր է գլխաւորապէս յԵգիպտոս, ի Թուրքիա և ի Թունուզ։ Տէրը մեծ հարստութիւն դիզած էր այս կերպիւ։ Այժմ իւր բոլոր յանցանքը խոստովանած է։ Պ. Ամրէթթի հարցաքննութեան միջոցին քանիցս մարեր է։

—Սըր Չարլզ Տիլք Անգլիոյ երեսփոխանաց ժողովին վերջին նիստերէն միոյն մէջ յայտարարեց թէ Անգլիական կառավարութիւնն իրեն համար պարտականութիւն նկատած է Պ. Սիւթէրի կեանքն ազատելու համար պէտք եղած միջոցները ձեռք առնուլ։ Ուստի Սելանիկի ընդհանուր հիւպատոսին արտօնութիւն տրուեցաւ որ աւազակաց պահանջած գումարը վճարէ, երբ չկարենայ զեղչել։ Թուրք կառավարութեան ալ իմաց տրուեցաւ թէ ինք պատասխանատու պիտի բռնուի այս գումարին համար, ինչպէս նաև Տիկին Սիւթէրին վճարուելիք գումարին համար, եթէ այդն պահանջուի։ Բայց այժմ կառավարութիւնն ազդ մը հրատարակել տուած է ծանուցանելով Անգլիացի հպատակաց թէ այսուհետեւ Անգլիական կառավարութիւնը պատասխանատու չպիտի լինի նմանօրինակ պարագայից մէջ։ Անգլիական լրագիրք այս պատգամաբերութիւնը կը մեկնեն իբրեւ արգելք Անգլիացի հպատակաց ուղեւորելու Մակեդոնիոյ մէջ։

—Օսմանեան երկաթուղեաց Եւրոպական գծերուն հետ միացման խնդրոյն նկատմամբ խորհրդակցելու համար կայսերական հրաման մ'եղած էր. այժմ նախարարաց ժողովն իւր գործն աւարտած լինելով, իւր որոշումը վեհ. Սուլթանին ներկայացուցեր է ի վաւերացումն։

—Ղալաթիա Քիւրէքճիներուն մէջ Քիւչիւք Եըլտըզ խանը բնակեալ Հրեայ սեղանաւորի մը սենեակն հինգշաբթի օրը գողեր մտնելով, ութ հարիւր ոսկւոյ չափ գումար մը գողցան։

—Պէրութէն գրուած նամակ մը կը ծանուցանէ թէ տեղւոյն Գերմանական հիւպատոսը՝ Սուրիոյ բնակեալ գերմանական հպատակ հրեաները կոչելով ծանուցեր է թէ Գերմանիայէն դուրս բնակեալ բոլոր գերմանական հպատակ հրեայք զրկուած են գերմանական հպատակութենէ, և թէ՝ հետեւաբար՝ իրենց անուններն ի բաց ջնջուած են Գերմանիոյ քաղաքային տումարներէն։

—Նիւ Եորք Հէրալտ լրագիրը վերջերս թերթ մը հրատարակեց 28 երեսէ բաղկացեալ, ուրիշ թերթ մ'ալ 24 երեսէ, որոց իւրաքանչիւրը 18 երես ծանուցում կը պարունակէր։ Այս երեսներէն ամէն մին կը բերէ 600 տոլար (120 ոսկի) հասոյթ, և հետեւաբար մէկ թերթն 55,000 ֆրանք հասոյթ կը նշանակէր միայն ծանուցմունքէ։

Հայ լրագիրք ալ ունին առատ ծանուցմունք, և այնքան առատ, որ իրարու ձեռքէ կը խլեն՝ գինը կտրելով . . . :

—Ամերիկացի տիկին մը, Տ. Լօքուտ, որոյ իբրեւ փաստաբան Ուաշինկթոնի գերագոյն ատեանն ընդունուիլը ժամանակին բաւական աղմուկ հաներ, նամակ մ'ուղղած է առ Նախագահ Կարֆիլտ, յորում կը խնդրէ Պրէզիլիոյ Ամերիկեան դեսպան անուանել զինքը, շատ մը փաստեր մէջ բերելով ի նպաստ իւր խնդրանաց։

—Քանատայի Լընտըն քաղաքին առջեւ շոգենաւի մ'ընկղմիլն արդէն ծանուցուած էր։ Ըստ վերջին տեղեկութեանց, գետին մէջ խեղդըւողներուն թիւը մինչեւ 240ի կը հասնի։ Սոքա զուարճական ուղեւորութիւն մ'ընելու համար մեկնած էին նոյն քաղաքէն, և այժմ քաղաքը սուգի մէջ է։

—Քանի մ'օր առաջ Նիւ-Եորքի մէջ Աստուածաշունչ մի վաճառեցաւ, զոր 1450-1455ին տպած էր Կիւթէնպէրկ։ Մեծ բազմութիւն ներկայ էր այս նշանաւոր գիրքը տեսնելու համար։ Լեզուն բնականաբար Լատիներէն էր, քանի որ այն ժամանակ դեռ Գերմաներէնի չէր թարգմանուած։ Նիւ-Եորքի բնակիչ մի, Պ. Համիլթըն Քոլ, 40 հազար ֆրանք տալով գնած է զայն։

Դարձեալ մեծերս Գերմանիայէն Անգլիա զրկուեցաւ ուրիշ հին Աստուածաշունչ մի, 1533ին տպուած, որոյ վերջը կցած էին Լութերի և Մելանքթոնի գրչէն ելած Լատիներէն մեկնութիւններ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ազգային Սահմանադրութեան 21րդ տարեդարձի հանդիսին կարգադիր Յանձնախումբն յատուկ յայտարարութեամբ մը կը ծանուցանէ թէ վաղը՝ կիրակի՝ Մայիս 24՝ Գեր. Տ. Մատթէոս Ս. Եպիսկոպոս Իզմիրլեան հանդիսաւոր Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ Ազգ. Հիւանդանոցի մատրան մէջ ի ժամ կէս։ Ժամը 4ին պիտի սկսի սեղանը որ պատրաստուած է Ազգ. Հիւանդանոցի յարկին մէջ և որուն պիտի նախագահէ ԲԱՐՁՐԱՇՆՈՐՀ Ս. ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՅՐԸ։ Սեղանը պիտի տեւէ մէկ ժամ, որմէ վերջը պիտի սկսի երկրորդ սեղանը։ Առաջին սեղանը պիտի ընդունուին եկեղեցական Հարք, ընտանիք ունեցող անձինք և Ազգ. պաշտօնատարք։

Հանդիսավայրն Հիւանդանոցի պարտէզին մէջ պատրաստուած է, ուր մտնելու համար իւրաքանչիւր ոք պարտի երկու ղրուշ վճարել։

Հանդիսավայրը շքեղ և զարդարուն ընելու և հասարակաց անդորրութիւնն ապահովելու համար բազմաթիւ հովասուն տեղեր պատրաստուած և այլ կարգադրութիւնք եղած են Յանձնախմբի կողմանէ։

Հանդիսավայրին մէջ ոգելից ըմպելիք գործածելը բոլորովին արգիլեալ է, ինչպէս արգիլեալ են առանց Յանձնախմբի հաճութեան պարել կամ նուագ հարկանել, որոյ համար մասնաւոր կարգադրութիւնք եղած և ժամեր սահմանուած են։ Նոյնպէս մասնաւոր ընկերութիւնք՝ որք Սահմանադրութեան տարեդարձի հանդիսին մասնակցելու կը փափաքին, պարտին կանխաւ ի դրամենեակ Ազգ. Հիւանդանոցի ներկայանալ և Յանձնախմբին հետ բանակցիլ հանդիսին բարեկարգութիւնն ու վայելչութիւնը չխանգարելու համար։ Յանձնախումբն հասարակութեան հանդստութեան և դիւրութեան համար երկաթուղւոյ տեսչութեան հետ բանակցած և ժամերն ու գիներն որոշած է երթեւեկի համար*, այնպէս զի նշանակեալ ժամերուն մէջ իւրաքանչիւր կառախումբ Հիւանդանոցի առջեւ հանդիպելով անդ պիտի հանէ հասարակութիւնը. իսկ վերադարձին՝ Եէտի-գուլէի կայարանէն պիտի ընդունի։

Սեղանի առանձնակ գինն է մէկ արծաթ մէճիտ։ Տոմսակները կը ծախուին Հիւանդանոցի դրասենեակը ի Մեծ Նոր խան թիւ 49, Յանձնախմբի անդամոց ձեռամբ. Չուհա Զուխաճի խանի տակը ժամագործ Ռուբէն Էֆէնտի Նիգամեանի խանութը. Ղալաթիա կամուրջի գլուխը Գույումճեան Մարգար Էֆէնտիի խանութը։

Ազգ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան կնիքը չկրող տոմսակներն անընդունելի են։

—

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական խնդրոյն կարգադրութեան համար Վարչութեան կողմէ պատրաստեալ ծրագրին Ամեն. Տ. Մկրտիչ Կաթողիկոսին յանձնուեցաւ, որպէս զի ուշադրութեամբ կարդայ և իւր դիտողութիւններն, եթէ ունենայ, Վարչութեան ներկայէ։

—

Կը լսենք թէ Կիլիկիոյ Ամեն. Տ. Մկրտիչ Կաթողիկոսն հինգշաբթի օրը Գուրու չէշմէի եկեղեցին Ս. Պատարագ մատուցանելով, հայրապետական յիշատակութեան ժամանակ, փոխանակ Մայր Աթոռոյ ներկայ Ս. Կաթողիկոսն յիշելու, հոգելոյս Ներսէս և Մատթէոս կաթողիկոսները միայն յիշատակեր է։

Անշուշտ կ'առարկէ Նորին Սրբազնութիւնը թէ Մայր Աթոռոյ ներկայ Ս. Կաթողիկոսը զինքն հակաթոռ և հետեւեալ կը համարի, հակառակ ազգին կամաց, որ Կիլիկիոյ աթոռն երկրորդ կը ճանչէ յետ Էջմիածնի Մայր աթոռոյն։

—

Հ. Սերովբէ Տէրվիշեան՝ իւր վըրայ գրուած այլ և այլ յօդուածոց և նամակաց ի պատասխանի՝ նամակ մը ղրկած է մեզ, զոր երկուշաբթի կը հրատարակենք։

*Տես լրագրոյս վերջին երեսը։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Պէրլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածին գործադրութեան խնդիրը կը շարունակէ մայրաքաղաքիս Գաղղիերէն թերթերն զբաղեցնել ։ Ֆար Տիւ Պոսֆոր լրագրին ըրած քանի մը խորհրդածութիւնք արդէն յայտնի են մեր ընթերցողաց․ նոյն խորհրդածութեանց առթիւ Սթանպուլ լրագիրն ալ քանի մը խորհրդածութիւն կ'ընէ, զոր նոյնպէս նշանակութեան արժանի կը գտնեմք ։

"Մեր պաշտօնակցին ըրած նախատեսութեանց համար կը մաղթեմք որ ճիշդ լինին թէ՛ յօգուտ Օսմանեան կառավարութեան և թէ՛ յօգուտ Հայոց ։

"Գալով այն ենթադրութեան թէ Դուռը մօտ օրերս Եւրոպիոյ պահանջմանց ծանուցանելուն վրայ ինքն իրեն այդ խնդիրը լուծելու պիտի ձեռնարկէ, վստահելի չերեւիր մեզ ։

"Արդէն երկար ժամանակէ ի վեր Թուրք կառավարութիւնն ըզբաղած էր այդ խնդրով ։ Ամեն ոք կը յիշէ այն դիւանագիտական բանակցութիւնները, որք այդ խնդրոյն վրայ փոխանակեցան ընդ մէջ Դրան և դեսպանատանց ոմանց, մասնաւորապէս Սըր Հ. Լէյարտի ։

"Չեն մոռցուած այլ և այլ պատուիրակութեանց և մասնաւորապէս Ապէտին փաշային փոքր Ասիա ղրկուիլը՝ բարենորոգումներ գործադրելու համար ։

«Չէ մոռցուած վերջապէս այն հաւաքական ծանուցագիրն, որ ասոր գրեթէ երկու տարի առաջ մայրաքաղաքիս դեսպանք ուղղեցին առ Բ. Դուռն՝ ի պատասխանի այն որոշմանց՝ որք փոքր-Ասիոյ բարենորոգմանց նկատմամբ տրուած էին ։

«Այն ծանուցագիրը բացառապէս խիստ լեզուով մը գրուած էր ։ կրնայ իսկ ըսուիլ թէ իր տեսակին մէջ նախընթաց չունէր։ Եւ սակայն, Դուռն իր առաջուան որոշումները բնաւ չփոխեց ։ Անշուշտ խիստ լուրջ պատճառներ ունէր այնպէս ընելու․ կարելի է որ, օրինակի համար, չէ ուզած դժգոհութեան և գրգռութեան պատճառ տալ տարբերաց ոմանց, որք կրնային ծանր ձանձրութիւններ պատճառել իրեն, եթէ ոչ իրական վտանգ ։

«Մնաց որ, մեք չեմք ուզեր այսօր այս կէտիս վրայ խօսիլ․ միայն դիտել կ'ուզեմք, որ եթէ Դուռը շատ անհանգիստ լինէր տեսնելով որ Եւրոպա իր ներքին գործոց կը խառնուի, կրնայ երկար ժամանակէ ի վեր անձնապահ լինիլ Հայաստանի կողմէն ։

«Ցոյս ունիմք սակայն թէ վերջապէս յարմար միջոցներ ձեռք պիտի առնուին փոքր-Ասիոյ այդ մասին մեծապէս հարկաւոր եղած անդորրութիւնը տալու համար․ և մեք մինչ առաջիններէն մին պիտի լինիմք թախանձելու Բ. Դրան կառավարութիւնն որ անյապաղ հոգ տանի՝ եթէ հնար է՝ արմատէն ըջնջելու այդ արդէն բաւական ծանր վէրքն, որ կրնայ առաւել ևս ծանրանալ ։ »

* * *

Հետաքրքրաշարժ է բաղդատել այն ցնծագին ուրախութիւնն՝ որով Կիպրոսի գրաւման լուրն երեք տարի առաջ ընդունեցաւ Անգլիոյ մէջ, և այն լեզուն որով Անգլիական կարեւորագոյն լրագիրն այժմ կը խօսի այդ դատապարտեալ կղզւոյն վրայ ։ «Շատ պատճառներով, կ'ըսէ Թայմզ, Կիպրոս ինքզինք մոռցնել տալու կը միտի ։ Մեր մասին խօսելով, մեք երբէք Կիպրոսի գրաւումն առաջին կարգի կարեւոր բան մը չէինք նկատած ։ Եթէ Արեւելից մէջ յենակէտ մը կ'ուզուէր, մեծ ծախքերու կարօտութիւն չունեցող փոքրագոյն կղզի մը հաւասար դիւրութեամբ կը կատարէր մեր գործը ։ Կիպրոսի պայմանագրին թըւականը — 4 յունիս 1878 — այնպիսի կռիւ ու դիտմանց վրայ կը խօսի, որք ջնջուած են այժմ։ Ցայն ժամ՝ ամենուն միտքը պաշարուած էր այն երկիւղով թէ Ռուսիա և առաւել պիտի ընդարձակէ իր տիրապետութիւն․ բաց յասմանէ, Անգլիա Կիպրոսն ընտրելով անուղղակի կերպիւ նախապատուութիւն տուած էր Եփրատի հովտին մէջ շինուելիք երկաթուղւոյ գծին․ բայց այս ծրագիրն, որ երբեմն շատ պաշտպաններ ունէր, վերջնականապէս լքուած է ։ Կիպրոսի ստացումն այժմ ո՛չ իբրեւ մեծ բարիք, ո՛չ ալ իբրեւ մեծ անպատեհութիւն կը նկատուի ։ Երբ խնդիրը դայ խորհրդարանին առջև, հարկ պիտի լինի քննել թէ Բ. Դուռն յայնժամ կնքեալ պայմանադրութենէն իր ստանձնած մասն ի՛նչպէս կատարած է ։ Պիտի հարցուի թէ բարենորոգմանց մասին Անգլիոյ տըւած խորհուրդները լսելի եղա՞ծ են . . . » ։

ՇԷՅԽ ՈՒՊԷՅՏՈՒԼԼԱՀ
ԵՒ
ԻՒՐ ՔՈՒՐԴԵՐԸ

Ճիշդ այն պահուն, յորում տէրութիւնք Պէրլինի դաշնագրոյն 61րդ յօդուածն անգամ մի ևս ձեռք առնլու կէտին վրայ կ'երևին, և հաւանական կը համարուի որ Հայաստանի բարենորոգմանց խնդիրն իրօք կայսերական կառավարութիւնըն ալ զբաղեցնէ, միւս կողմէ Շէյխ Ուպէյտուլլահ և իր Քիւրդերը կարելի եղածին չափ շատ խօսիլ կը տան իրենց վրայ ։

Մէսէնճըր իւր երէկուան թուով կը հրատարակէ քաղուածներ նամակէ մը, ուղղեալ առ Անգլիական ընդհանուր հիւպատոսն ի Դավրէժ, որք տեղեկութիւններ կը պարունակեն այս Քիւրդ գլխին հանգամանաց մասին, որոյ իշխանութիւնն, որպէս կը թուի, յոյժ մեծ է Թուրքօ-Պարսկական սահմանագլուխը բնակող Քիւրդաց վրայ ։

"Շէյխ Ուպէյտուլլահ իսլամութեան մէջ եկեղեցական կարգով երրորդ անձը կը նկատէ ինքզինք․ նաև քաղաքային միապետն է բոլոր Քիւրդաց, ի բաց առեալ մի քանի ցեղեր, որք անուանապէս Պարսից հպատակ են ։ Շէյխ Ուպէյտուլլահ թագաւորական կեանք մը կ'անցունէ, իւր դուռն ունենալով հոնապազօր 500էն մինչև 1,000 այցելուներ ամեն կարգէ ։ Իւր բընաւորութիւնը պայծառ հակապատկեր մ'է իւր շուրջը գըտնուող պաշտօնատարաց բնաւորութեան ։ Շէյխը, կամ նորա որդին, անձամբ կը տեսնէ ամեն անձ որ գործի համար զինք տեսնել կը դայ, որչափ ալ չնչին գործ լինի ։ Իւր ներքին կեանքն աւելի պարզ է։ Երբեք ոգելից ըմպելիք չմտներ իւր քաղաքը ։ Սկսեալ առաւօտ կանուխ մինչև գիշեր՝ ինք և իւր "գահաժառանգ„ն իւր "կառավարութեան„ և ժողովրդեան շահուց կը պարապին ։ Շէյխին ժողովուրդը մեծ յարգանք և սէր կը ցուցնեն իրեն համար, բայց նոյն ժամանակ, չեն համարձակիր անհնազանդ գըտնուիլ ։ Նոքա կ'ըսեն թէ Շէյխն, արդար իշխան և դատաւոր մ'է ։ Երբէք կաշառք չընդունիր, (թէև մեծ քանակութեամբ ատրառութիւններ կ'ընէ ի հարկին), ո՛չ ալ իւր պաշտօնատարաց թոյլ կը տայ որ կաշառք առնուն ։ Այս օրէնքին հակառակ վարուողի պատիժն է մահ ։ Ինք ուշիմ է և անձնական կութեամբ կը փափաքի տեղեկանալ, որչափ հնար է, քաղաքակըրթեալ գաղափարներու և այլերու կերպին ։ Շէյխը կ'աշխատի քաղաքացի ընել իւր ժողովուրդն, և կ'արգիլէ ամեն աւազակութիւն և աւարառութիւն, (թէև, ինչպէս ժամանակին գրուեցաւ, իւր հարստութեանց ամենամեծ մասն աւարառութեանց և կեղեքմանց արդիւնք է) և այս նպատակաւ երկրագործութեան համար հողեր կը գնէ ի Կաւար, Պաշգալէ, Մարգաւառ և Թարգաւառ ։„

——

Անշուշտ հետաքրքրաշարժ է մօրկ ընել նոյն իսկ Շէյխ Ուպէյտուլլահն, որ Հայաստանի մէջ մեր դէմն եղողլիք առաջին Քիւրդին չափ . . . պարզամիտ չթուիր ։ Մէսէնճըր կը հրատարակէ երկու նամակներ զորս Շէյխն անցեալ տարուան արշաւանքի ժամանակն գրկած էր՝ մին Ամերիկացի Միսիոնար Տքթ. Քօքրանի, միւսն ալ Պարսիկ Արքայազունի մը, Միւլք Արա Ապպաս Միրզա ։

Շէյխ Ուպէյտուլլահ առ Տօքթօր Քօքրան ։

"Կը գրկեմ Մոլլա Իսմայիլը, խորհրդապէս բացատրելու ձեզ ինչ որ բերանացի ըսած եմ իրեն՝ մեր բարեբախտութեամբ տեղւոյս գործոց, և յատկապէս կը խնդրեմ որ Քիւրդաստանի վիճակին և որդւոյս Սուճ Պուլաղ երթալու մասին բուն իրողութիւններն հաղորդէք Անգլիական կառավարութեան։

"Քիւրդ ազգն, որ 500 հազարէ աւելի ընտանիքներէ կը բաղկանայ, առանձին ժողովուրդ մ'է ։ Իրենց կրօնը տարբեր է, իրենց օրէնքներն ու սովորութիւնները, (նաև մարդկողոպտելու և գիւղեր քանդելու եղանակները) տարբեր են ։ Բոլոր ազգաց մէջ Քիւրդ ազգը չար և զեղծ ճանչցուած է ։ Այսպէս դէշ նկարագրուած է Քիւրդաստան։ Եթէ անձ մի չարագործութիւն մի կատարէ, հազար խաղաղիկ և հանդարտ անձինք դէշ համբաւ մի կըրտանան ։ Այսպէս եղիք որ այս ամենը Թուրքական և Պարսկական իշխանութեանց տկարութեան արդիւնք է, զի Քիւրդաստան այս երկու երկիրներու մէջ տեղն է, և երկու կառավարութիւնք ալ, իրենց յատուկ պատճառներով, խորտութիւն չեն դներ բարի և չար մարդոց մէջև ։ Ահա այսպէս չար մարդիկ անբարեկարգ կը մնան, և պատուաւոր անձինք դէշ անուն ըստանալով կը խորտակին ։ Ուրիշ դէշ բաներու հետ հաւանականաբար լսած էք Ալի Աղա Շիգագի ցեղին վրայօք, որոյ մարդիկն հաչակաւոր են իրենց չար և բազմամբաս արարքով—բազմամբաս թէ՛ ընիկ թէ՛ օտար կրօններէ անձանց, իսլամաց և այլոց։ Ամեն կառավարութիւն լսած է նոցա (Շիգագի ցեղին մարդոց, որք դժբաղդաբար նոյնպէս Քիւրդ են,) չարագործութիւնները ։ Պարսկաստանի կողմէ անհոգութեան կամ անկարողութեան պատճառաւ, այդ մարդիկ երբէք չպիտի քաղաքակըրթուին, և իրենց վայրենի վիճակին մէջ պիտի մնան ։ Հարքի (Նոյնպէս Քիւրդ) ցեղին [illegible] որք Օսմ. հպատակ են, [illegible] ծութիւններն ալ ակներև են [illegible] մանեան կառավարութիւնն [illegible] Պարսկականին պէս, կամ [illegible] գած միջոցները չունի քաղաքակըրթելու համար այդ մարդիկը, կամ անհոգ կը վարուի նոցա նըկատմամբ (1) ։ Քիւրդաստան դէշ համբաւ ստացաւ, և անպատուեցաւ ։ Խորութիւն չդրուիր ընդ մէջ խաղաղ և չարամիտ անձանց ։ Քիւրդաստանի գլուխներն և կառավարողներն, Օսմանեան հպատակ լինին թէ Պարսկական, ամենն ալ միաբան և միաձայն են թէ այս կերպիւ գործերը չեն կրնար յառաջ տարուիլ երկու կառավարութեանց հետ, և թէ ի հարկէ բան մը պէտք է կատարուի, որպէս զի Եւրոպական կառավարութիւնք, գործին տեղեկանալով, քննեն մեր վիճակը։ Մեք եւս առանձին ազգ մի ենք, պէտք ունինք որ մեր գործերը մեր ձեռաց մէջ լինին, այնպէս որ մեր չարագործները պատժելու մասին զօրաւոր և անկախ կարենանք լինել, և միւս ազգաց նման առանձնաշնորհումներ ունենանք ։ Եւ մեր չարագործաց մասին պատրաստ ենք յանձն առնուլ թէ մեր կողմէ բնաւ վնաս չպիտի լինի ոչ մի ազգի ։ Այս է մեր նպատակ, և որդւոյս Սուճ Պուլաղ երթալը Քիւրդաստանի վիճակը քննելու համար է, որպէս զի չարիք տեղի չունենայ, ապա թէ ո՛չ բոլոր Քիւրդաստան գործն իւր ձեռաց մէջ պիտի առնու, ըստ որում Քիւրդք չեն կրնար աւելի երկար ժամանակ դիմանալ այս յարատև չարագործութեանց, և այն հարստահարութեանց՝ զորս կը կրեն (Քիւրդք) երկու կառավարութիւններէն„

——

Շէյխ Ուպէյտուլլահ առ Միւլք Արա Ապպաս Միրզա ։

"Այն բարութիւն և բարերարութիւն, զոր հանգուցեալ Շահը վեհանձնաբար ցոյց տուած է հօրս, և հանգուցեալ հօրս անձնուիրութիւնն առ Ն. Վեհափառութիւնն, որոյ կառավարութեան համար գիշեր ցորեկ շարունակ անկեղծ աղօթք կը մատուցանէր առ Աստուած, անշուշտ յայտնի են ամենուրեք և ամենուն ։ Ձեր Արքայական Բարձրութիւնն ալ տեղեակ է այն բարեկամութեան, որ կար վերջին Շահին և հօրս մի-

(1). — Թուրք առած մի կայ, որ կ'ըսէ․ [illegible] ։ Շէյխ Ուպէյտուլլահին ալ ու ձոխ արձակած այս ամբաստանութիւններն ալ այդ առածը կը յիշեցունեն մեզ ։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԱՍԻՍԻ
ՇՐՋԱԳԱՅՈՒԹԻՒՆՔ
ՈՒ
ՇԱՂԱԿՐԱՏՈՒԹԻՒՆՔ

Բ.

ԼՈՒՍԱՊԱՅԾԱՌ ԴԷՄՔՆ
ԵՒ ԼՈՒՍԱՊԱՅԾԱՌ ՀՈԳԻՆ

Ուղիղ ճանապարհն անտարակոյս ամենէն կարճն է ։ Սակայն ուղիղ ճանապարհին վրայ պտոյտն անտարակոյս ամենէն զուարճալին չէ ։ Ամենէն երկայն ճանապարհէն երթանք ուրեմն ի Մօտա-Պուռնին, ուր ծովածին Անկլուհիք՝ Լօռանտօի վէլլաներուն բարձունքէն՝ ցայգ և ցերեկ կը դիտեն յալափոփոխ ու յաւիտենական ծովը, — զոր կնոջ համեմատեց իրենց ամենամեծ բանաստեղծն ։

Արդ, կը մտնենք Լատին փողոցը, ուր լուսապայծառ դէմք մ'ու լուսապայծառ հոգի մը կը տեսնենք միանգամայն ։ Լուսապայծառ դէմքըն մեր ետև կը մնայ դժբախտաբար, և լուսապայծառ հոգին ընդփոյթ մեր առջևէն անյայտ կ'ըլլայ, մինչ մեք կը խօսակցինք Լևոնին հետ՝ ողջունելով երկնից թռչունները որք երամով կ'անցնին մեր գլխուն վրայէն, և ողջունելով այն երկրի թռչունները, մատաղ մանուկներն, Անկլիացի, Գաղղիացի, Ցոյն, Հայ, որք խմբով կ'անցնին մեր մօտէն, խայտալով, խնդալով, խաղալով, խարտեաշ, խատուտիկ, խնձորիկ ։ — Ահա կը հնչէ յուշաղարթոյց իմ զանգակն ալ Լատին եկեղեցւոյն, ուստի կուսանք ու նախկին — կուսանք երանաւէտ՛ դուրս կ'ելնեն, երգելէ յետոյ կուսին աղօթքն, Մայիսի աստուածուհիին, երկնից թագուհիին, Տիրամօր ու Տիեզերաց մօր՝ Մարեմայ կուսին աղօթքն ։ —

Սակայն ո՞ւր մնաց լուսապայծառ դէմքն, և մանաւանդ ո՞ւր գնաց լուսապայծառ հոգին ։ —

Կը շարունակենք մեր ճանապարհն դալարադեղ ծառաստանաց ներքևէն ու դեղատեսիլ վիլլաներու առջևէն, փայլուն ճեղի մը վրայ մերթ ծռելով ու մերթ ի լուր այու ձայնի մը մեր ետին դառնալով․ մերթ դիտելով թեթևաքայլ ու փարթամայլ ամպի մ'ընթացքն, ու դիտելով մերթ մեր ստուերն, ծառոց ստուերն, ամպոց ստուերն, ու մեր երանութեա՛ն ստուերն ի խորս հոգւոյ մերոյ . . . մերթ խօսելով մերթ ունկնդրելով մերթ երգելով մերթ հառաչելով, ու մերթ ընդ մերթ միմեանց հարցնելով թէ — ո՞ւր մնաց լուսապայծառ դէմքն և մանաւանդ ո՞ւր գնաց լուսապայծառ հոգին . . .

—Թեհլիւքէ՛, դոչեց յանկարծ Լևոնն. ահա ծով ու ահա լուսապայծառ հոգին․ կը խօսի նա . . . արդեօք ծովո՞ւն հետ ։

—Եւ է՛ր ոչ, պատասխանեցի․ Ջե՞ս յիշեր Կէօթէի [illegible] ․

«Հոգի՛ մարդոյ, քանի՛ նման ես
ջրոյ ․
Նաւ՛հ մարդոյ, քանի՛ նման ես
հողմոյ»

—Ո՛չ, ո՛չ, ես կը պնդեմ որ լուսապայծառ հոգին յուշկապարիկի մը հետ կը խօսակցի . . .

—Ո՛հ․ ուրեմն ձայն բարձրացընենք, ի յուշ ածենք այդ փչաակիր հոգւոյն՝ թէ քանի՛ վտանգաւոր է յուշկապարիկներու հետ խօսակցութիւնն։ Արդեօք կարդացած չէ՞ Միձքիէվիչի [illegible] . . . ։

——

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՀԱՅՐՆ

Հարցով ու պատասխանով, տարակուսանօք ու արդահատանօք, Միձքիէվիչն յիշելով ու երգելով Կէօթէին [illegible], համանք աւերաց մօտ, լուսապայծառ հոգւոյն մօտ, ու սարահարթին ստուերն աւազին վրայ տեսանք յուշկապարիկն . . . Սահիան Եազըճեան էֆէնտին, իտալեան բանաստեղծից այն մեծերին, իտալեան բարբառոյն այն սիրահարն, որ կը մտածէր անշուշտ թէ միայն այդ ափանց բանաստեղծութիւնն իտալական բանաստեղծութեան կը հաւասարի, թէ միայն այդ ալեաց ներդաշնակութիւնն իտալական լեզուին ներդաշնակութեան կը համեմատի ։

—Ողջո՜յն, Սահիան էֆէնտի, դոչեցի բերկրագին․ ի՞նչպէս էք․ փա՛ռք Տանդէին, ու փա՛ռք Դասսօին, ու փա՛ռք Պօգաչիօին, լա՞ւ ու հանգիստ էք ։

Ձայնիս՝ իբր հմայիւք՝ անյայտ եղաւ լուսապայծառ հոգին, որ ճակատագիրն էր դադցես երևիլ և աներևի՛լ . . . ։

—Բարի՛ տեսութիւն, պատասխանեց Եազըճեան էֆէնտին՝ անակընկալ երևումէս փոքր ինչ շփոթած ։ Մեք ալ Հայր Սուրբին հետ ձեր վրայ կը խօսէինք, երբ վրայ հասաք ։

—Որքա՜ն բարեսիրտ էք ։ Այլ որբապղծութիւն չը համարեցի՞ք բնութեան հետ սիրաբանութենէն նախընտրել համարել մահկանացուի մը հետ խօսակցութիւնն, որքան ալ սուրբ ըլլայ նա․ դէթ ձեր խօսակցութեան նիւթն ըլլար՝ օրինակի համար՝ ամպիկ մը որ մէկ աւուր մէջ բիւր ձև ու բիւր գոյն կ'ըստանայ, բիւր մարդիկ կը տեսնէ ու բիւր ալիք—ու բի՛ւր ալիք—կ'ողջունէ ։ Գուցէ առարկէք թէ Դրասէր Ասամ ալ Հայ դրականութեան հորիզոնին վրայ ամպիկ մ'է որ բիւր գոյն ու բիւր անհեթեթ ձևեր կը ստանայ․ որ մթագոյն է այսօր, որ վարդագոյն է վաղ․ որ մերթ պարզկի ձև կ'առնու, մերթ չեչաի, այլ մանաւանդ հարցական կէտի— «ժպիրհ հարցական կէտ մը» որպէս Անկլիացի բանաստեղծի մը համար ըսուեցաւ ։

Սահիան էֆէնտին ժպտեցաւ դոդցես իտալական ժպիտո՛վ, ու մեքենապէս նայեցաւ դէպ այն կողմ ուր անյայտ եղած էր լուսապայծառ հոգին ։ Հարցուցի Եազըճեան էֆէնտիին՝ շարունակելով կատարել հարցական կէտի դերս ։

—Հայր Սուրբն, որ կը հաճէր ձեզ հետ խօսիլ Դրասէր Ասամին վըրայ, հանրածանօթ Մխիթարեան մ'է՞, ծանօթ է ինձ անուամբ ու արդեամբ ։

—Այո՛, պատասխանեց յուշկապարիկն . . . սխալեցայ, Եազըճեան էֆէնտին, որ զօրաւոր շեշտ մը դըրաւ «այո՛»ին վրայ, այլ վերջակէտ չը դրաւ «այո՛»էն յետոյ ։ Հասկցայ իր լռութիւնն․ լուսապայծառ հոգին, այսինքն Մխիթարեան Հայր Սուրբն՝ սուրբ ցասմամբ էր լցուած

, առած մը կ'ըսէ թէ ,օր պատկերն է„, ուրիշ մ'ևս կ'ըսէ թէ "փոխատարկուածը ժառանգական է„ ։

..., իմ կողմէս, երբէք չեմ չեղած իմ վրայ ինկած բարոյական պարտականութենէն. ուստի Ձեր Արքայական-Բարձրութեան կը վայլէ գործել հանգուցեալ Շահին ըղձացմանց համեմատ և արքայայել ոգւով, զի որպէս առաջին տարիներու մէջ գոհ էի վերջին Շահին շնորհքներէն, այժմ սիրտս կը հըրճուի Ձեր Արքայական Բարձրութեան ներողամիտ բարութենէն ։ Որչափ գեղեցիկ է—առածը. "Երբ վարդը կը չորնայ, և վարդատունկը կը նըւաղի, ո՞ւր մարթ է գտնել վարդին անուշահոտութիւնը բայց եթէ վարդի հիւթին (վարդեջուրին) մէջ ։„

Որպէս կը թուի, Շէյխ Ուպէյտուլլահ բաւական գիտնագիտութիւն ունած է տեսակ մի լեզու գործածելու Եւրոպայւոց առջև և բոլորովին ուրիշ լեզու Պարսկական Արքունեաց առջև. միայն խօսիլ ազգութեան և հայրենահարութեան, չարագործութեան, անկախութեան վրայ. միւսին ալ խօսիլ վարդերու, անուշահոտութիւններու, բարութեան և բարերարութեան վրայ. գանգատներ հասցնել միայն ականջին, սիրահարական յայտարարութիւններ ուղղել միւսին . . . ։ Եւ կ'ըսեն, այն չար լեզուները, թէ Քրդերը չեն յառաջդիմեր ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔ ՀԱՅՈՑ

ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ ԱՌ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒՉՍ

Միացեալ Ընկերութեանց Նորընտիր Ատենապետ Տ. Մինաս Չերազ, իր ընտրութիւնը ծանուցանելու առթիւ, Տնօրէն Ժողովոյ հաւանութեամբ հետևեալ հրահանգը ղրկած է Վասպուրականի, Տարօնի, Տարուբերանի, Վաղարշակերտի և Կիլիկիոյ Տեսչութեանց.

Ազնիւ Տեսուչ,

Միացեալ Ընկերութեանց Կեդրոնական Ժողովն ատենապետ ընտրուեցանք երէկ, և այսօր կը փութամք գրել ձեզ մեր առաջին հրահանգ, Տնօրէն Ժողովի հաւանութեամբ ։

Ներեցէք մեզ շնորհակալ լինիլ ձեր անցեալ ճիգերէ, որք չեղան ապարդիւն, և յայտ յայտնել թէ պիտի շարունակէք ձեր դերութիւնք ապագային մէջ ։ Հայաստանի և Կիլիկիոյ կրթական գործն ձեր ափի մէջ է, և մեք վստահ եմք ձեր վրայ, զի դուք Հայ դաստիարակ էք և զի ազգն թշուառ Հայ դաստիարակին կը սպասէ այժմ իր բոլոր առաջդիմութիւն ։ Միացեալ Ընկերութիւնք գիտեն գնատել ձեր աշխատանք, որպէս գիտեն դատապարտել պարտազանց պաշտօնեայներն ։ Դուք քաջ գիտէք ձեր պատասխանատուութեան կշիռն Ընկերութեան և ազգին առջև, որք իրաւունք ունին այնքան զոհողութեանց փոխարէնն պահանջել, և պիտի աշխատիք ձեր կրթական նահանգի մէջ ոչ իբր վարձկան, այլ իբր առաքեալ կրթութեան, որպէս էք իսկ ։

Խորհուրդներ աւելորդ են ձեզ, և մեզ անհ է մանաւանդ օգտել ձեր տեղեկութեանցմէ ։ Այսօր իսկ պիտի խնդրեմք զայնս, հետագայ վեց կէտերին վրայ հրաւիրելով ձեր ուշ ։

Ա.—Գիտէք թէ ձեր պաշտօն լոկ կրթական է և թէ պարտաւոր էք հեռի մնալ տարրեր կուսակներէ, որպէս հեռի մնացած էք ց'արդ։ Գիտէք թէ պարտաւոր էք ձեր պաշտօնավարութեան մէջ յարգել պետութեան և ազգի օրէնքներն, և հաւատարմութեան ըղձացումներ ազգել նոցա, զորս պաշտօն ունիք դաստիարակել, հաւատարմութիւն առ Օսմանեան կառավարութիւնն և առ Պատրիարքական իշխանութիւնն ։ Այսպէս վարուած էք ց'արդ, և վստահ եմք թէ այսպէս պիտի վարուիք այսուհետև ։ Միացեալ Ընկերութիւնք պաշտօնանկ պիտի ունեն ամեն պաշտօնեայ որ օրինազանցութիւնն սպացուցանի, զի այս խնդիր նոյն իսկ ընկերութեան գոյութեան խնդիրն է ։

Բ.—Գրեցէք մեզ մանրամասն ձեր տեսչութեան ենթարկուած ամեն դպրոցի նիւթական վիճակը ։ Կը խնդրեմք որ նշանակէք թէ անձնիւր վարժարան ինչ գիրք ունի, ինչ տեսակ շէնք է, քանի խուցի բաժնուած է, պարտէզ ունի թէ ոչ. ինչ գոյք ունի, քանի ուսանող կը պարունակէ այսօր, քանի դաստիարակ, դասատու և ըսպասաւոր, ինչ գումար կրնայ գեղչել իւր արդի ծախքէն կամ պէտք ունի յաւելուլ նորա վրայ, և ինչ հաշիւ ունի կեդրոնին հետ ։

Գ.—Գրեցէք մեզ մանրամասն ձեր տեսչութեան ենթարկուած ամեն դպրոցի բարոյական վիճակը ։ Կը խնդրեմք որ նշանակէք թէ անձնիւր վարժարան ինչ միջոցներ կը գործածէ որպէս զի պարգանան ուսանողք մարմնոյ, սրտի և մտի ։ Քանի՞ են դպրոցի ժամերն, ո՞ւր և որպէս կը լինի զբօսանքն. ո՞ր դպրոցի մէջ կ'աւանդուի մարմնամարզում և ինչ եղանակով. ո՞րքան կը տևեն արձակուրդներն ։ Ո՞րպէս կը մտնեն Ընկերութեան պաշտօնեայներն ուսանողի սիրտն և ինչ դրութեամբ կը ներշնչեն նմա բարոյական զգացում և ինքնաճանաչութիւն ։ Ի՞նչ դասեր կ'աւանդուին այժմ և ինչ համեմատութեամբ ժամանակի. ինչ են դասախօսական եղանակներն և ինչ դասագիրքներ կը գործածուին ։ Ե՞րբ և ո՞րպէս կը կատարուին քննութիւնքն. ինչ պատիժ և ինչ պարգև սահմանուած են ուսանողին ։

Դ.—Կը խնդրեմք որ հաճիք նշանակել ըստ կարգի մեր ուսանողների կենցաղ ։ Աւելորդ չէ մեզ տեղեկանալ թէ ինչ են ընդհանրապէս նոցա սնունդ, հագուստ, օթևան, թէ ինչ խնամ կը տարուի նոցա մաքրութեան, թէ ինչ են այն հիւանդութիւնք որք կը ճարակին նոցա մէջ, և թէ ինչ արհեստի կամ ասպարէզի պատրաստուած են ։

Ե.—Կը խնդրեմք որ հաճիք նշանակել ըստ կարգի թէ ինչ է կրթական վիճակն այն քաղաքի կամ գիւղի ուր Միացեալ Ընկերութիւնք բացած են դպրոց ։ Աւելորդ չէ մեզ տեղեկանալ թէ այդ քաղաքի կամ գիւղի մէջ մեր կրթարաններէն զատ վարժարաններ կան թէ ոչ, և, թէ կան, քանի են, քանի ուսանող ունին և ինչ ուսում կ'աւանդեն ։

Զ.—Կը խնդրեմք որ հաճիք նշանակել ըստ կարգի թէ ինչ է տնտեսական վիճակն այն քաղաքի կամ գիւղի ուր Միացեալ Ընկերութիւնք կը ծաւալեն կրթութիւն ։ Աւելորդ չէ մեզ տեղեկանալ թէ ինչ ապրուստի միջոցներ ունին մեր հայրենակիցներ, ինչ բերքեր կ'արտադրէ մեր հայրենիք, ինչ արհեստներով կը զբաղին և ինչ արհեստներով չեն զբաղիր մեր եղբայրներ ։ ինչ են այն պատուաւոր, օգտապահիկ և շահաւէտ արհեստներ, որք մուտ չեն գտած նոցա մէջ և օտարի մենաշնորհն եղած են, և թէ ինչ պէտքեր կը զգացուին նոցա նիւթական վիճակ բարւոքելու համար ։ Դուք և ձեր ստորադաս պաշտօնեայներ կրնաք հետ տեղացիներէ քաղել այս տեղեկութիւնք, որք կարծուածէն աւելի կապակցութիւն ունին Միացեալ Ընկերութեանց կրթական գործին հետ ։

Այս այն խնդիրներ զորս կը յանձնարարեմք ձեզ ։ Թէև կարելի էր մեզ, երեք Ընկերութեանց և արդի միութեան աղզուած անթիւ նամակներն թղթատելով, հանել մասամբ այն տեղեկութիւնք զորս կը խնդրեմք ի ձէնջ, այլ կը նախընտրեմք ստանալ մի նոր և ամբողջ տեղեկագիր, ամփոփ և պայծառ ոճով խմբագրուած ։

Ցուցալով որ պիտի ջանաք յղել մեզ անյապաղ այս տեղեկագիր, ուր պէտք ունիմք մեր յաջորդ հրահանգների համար, կը խնդրեմք որ ընդունիք, Ազնիւ Տեսուչ, մեր յարգական զգացումներ ։

Գրասէր Ատոմին 1 եմ, և գրեթէ կը դատապարտէր Ռաֆայելեան վարժարանի նախկին աշակերտ մը որ չէր խղճած . . . ամպարիշտ մը հետ բարեկամութիւն կապել ։

* * *

Ո՛ Մխիթարեանք, Գրասէր Ատոմ ինչ ըրած է ձեզ — և ինչ ըրած է մարդս — որ իբր Սագայէլին խոյս կու տաք իր ներկայութենէն, և կը յորդորէք ազգայիններն որպէս զի խորշին Գրասէր Ատոմին տեսակցութենէն, Գրասէր Ատոմին բարեկամութենէն ։

Ինչ ըրի Ձեզ ։ Ցանցա՞ռ է ինձ որ օր մը Սուրբ Ղազարու վանքին պատուհանէն ներս նայեցայ, երբ դուք պատուհանէն դուրս կը նայէիք . . . ։ Ցանցա՞ռ է ինձ որ իմացայ և աշխարհի իմացուցի ձեր ողէկիղեկ արտունչն թէ՝ Հայք ընկլուած են աշխարհաբար գիրք կարդալ մանաւանդ քան գրաբար աղօթագիրք։ Ցանցա՞ռ է ինձ եթէ գրեմ ու տպագրեմ որ դուք աւելի ժառանգորդ էք Մխիթարայ կտակին քան Մխիթարայ հոգւոյն ։

Ինչ ըրի Ձեզ, ո՛ Մխիթարեանք։ Ո՞չ ապաքէն մինչև յերկինս բարձրացուցի Ձեր Հայր Արսէն Կոմիտաս Բագրատունին, և ո՞չ ապաքէն մինչ ի դժոխս իջուցի Ձեր կրթական դրութիւնն ։ Ո՞չ ապաքէն հաչակեցի մէկ կողմէն՝ թէ Բագրատունին ամբողջ դար մը, ամբողջ գրականութիւն մը կ'արժէ, և ո՞չ ապաքէն ցաւ ի սիրտ յայտնեցի միւս կողմէն՝ թէ մէկ արդիւնաւոր քահանայի փոխարէն Ս. Ղազարու վանքն Հայուց մէկ վանականներ կը մնուցանէ, որք ոչ ծաղիկ կու տան և ոչ պտուղ կը բերեն։

Ո՞չ ապաքէն ըզ Ձեզ քարի, մարմարի համեմատեցի, յիշելով անտարակոյս թէ մարմար են նաև փիլիսոփայ հրաշակերտներն . . . ։

Ո՞չ ապաքէն, երբ ի մէջ բերի Ձեր խօսակցութիւնն, հայերէնի թարգմանելով զայն հրատարակեցի և ո՛չ անագորո՛յն Գուրգէնին նման Ձեր երեքլեզուեան բնագիրն ի լոյս ընծայեցի. «[illegible]» . . . ։

Ո՞չ ապաքէն, ո՛րքան անգամ որ Ձեր վրայ խօսեցայ, անգամ մ'ևս բերանս չառի — փափկաթեամբ— թէ ինչպէ՞ս ոչ բազում ամբէք յառաջ Ձեզ նման Արևելեան քահանայ մը, անմա՞հն Սղոսմեայեր՝ ափին մէջ փշրեց գրիչն և չը [illegible] վաճառական կաւապաշտական յաւակնութեանց հաւանագիրն, անդրադառնականութեան վկայագիրն, մարդկային մտաց ամբաստանագիրն . . . ։

ԳՐԱՍԷՐ ԱՏՈՄ

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆԷ

Ազգային տեղեկութիւնք Վասպուրականէն. — Քուրդք, Պարսիկք և Ռուսք. — Ջանազան դէպքեր։

Վան, 22 ապրիլ 1881

Կրթութեան խնդիրն, որ առաջին տեղ պէտք է բռնէր ազգային խնդրոց կարգին մէջ, կ'երևի թէ իր խոստ ընդարձակ նշանակութեան համար դեռ չըրցաւ ամփոփուիլ Հայ միաքերու մէջ, որպէս զի շուտով լուծուէր ։ Դրամական, առևտրական, հողային, վանական, տնտեսական, անձնական ապահովութեան, ընչից և պատւոյ պաշտպանութեան, դպրոցական և վերջապէս հազարէն աւելի հարցեր իրարու վրայ խռնուած են. ո՞րը լուծելու է առաջ, մին միւսէն կարևոր է. ընդհանուր շուարումի մէջ կը գտնուինք, ընկերութիւններ կը կազմենք, ծրագիրներ կը պատրաստենք, ժողովներ կը գումարենք, կը խօսինք տանեկան կանոններով և առավ լուծման կիսոյն հասած կը կարծենք ինքզինքնիս, յետոյ տարեկան տեղեկագիրներ կը կարդանք որ աս խմաստ ունի. ժողովս կամ ընկերութիւնս իւր ամեն ճիգը թափեց իւր նպատակն իրագործելու, բայց չը յաջողեցաւ . . ժողովս պարտաւորուած է մի և նոյն ճամբէն չարունակել եթէ հասարակութիւնը չարունակէ իր անտարբերութիւն։ Եթէ չըսենք ամբողջ Հայ գաւառներուն մէջ, գէթ Վանի մէջ այսպէս է իրաց վիճակն ։ Դուրսէն լսողը կը կարծէ թէ Վանի մէջ մեծ գործունէութիւն կայ քանի որ Վանեցւոց բազմաթիւ ընկերութիւններու անունները կը լսէ, բայց այս ամենը մէկէն, հազիւ 2-3 ընկերութիւն կ'արժեն ։ Մենք անձնախտութեամբ միայն կուզենք մխիթարուիլ ։

Քաղաքիս Ուսումնական ժողովը վայլուն ծրագիր մը պատրաստեց՝ 2000 լիրայ ալ անոր վզէն կախեց, զայն պճնելու համար. Դպրոցներն մի և նոյն յաջողութեամբ պիտի կառավարուէին. երկրորդական վարժարան մը պիտի բացուէր ․․․. Այս ամենը պիտի լինէին, յանցանքն դպրոցացն է որ այնպէս չեն լինիր, քանի որ ուսումնական խորհուրդն զայն որոշած և արձանագրած է, առավ նա իւր պարտք կատարած է ալ . . . ։ Այսպէս «ալափօններով» կ'երթան այս տեղ մեր ամեն գործեր և չը գիտենք թէ ինչ պիտի լինի, այս «ալափօններուն» հետևանքն, երբ ներկային մէջ գործելու պէտքն անհրաժեշտ է ։

Արդեօք այս անգործութեան պատճառն միշտ վարչութի՞ւնն է կամ ընկերութիւնն. ըստ ինձ, կարծել թէ միայն նոքա չեն գործեր, քիչ մը սխալ է։ Երկու ծայրայեղութեանց մէջ ընկած ենք, մի կողմէն անձնահաճութիւն կ'երևի, միւս կողմէն տարապայման թուլութիւն ու անտարբերութիւն, որով հասարակութիւն կորսնցնելով, անկման կը մօտինք. ինչ մեզ այսինչ ընկերութեան որ չկրցաւ իւր երազներըն իրագործել, երբ նորա գործունէութիւնը իւր մէջ ամփոփուած է և ժողովուրդի մէջ ձեռք, ոտք չունի, կամ այս ինչ վարժին, որ միայն բարոյական իրաւունք և բարոյական պարտաւորութիւն ունի, մինչդեռ միւս կողմէն նիւթական պարտաւորութիւններ ալ կան ընտանեաց, որ զինք կ'ստիպեն պահ մը ազգը մոռնալ և ընտանիքի վրայ մտածել։ Զրի աշխատութիւնն ըստ երևոյթին շատ լաւ բան կ'երևի, բայց միւս կողմէն փորձառութիւնը ցոյց կըտայ որ նորա հետևանքներ անհոգութիւն ու ծուլութիւն կը լինին ։ Մենք սովորած ենք միշտ որ օտարներ գան մեր դպրոցներ բարեկարգեն, յետոյ մեզ աղաչելով հրամցնեն անոնց օգուտներ վայելել. կամ ուրիշներ մեզ քալեցնեն. և այս անչափ ճիշդ իրողութիւն է, գէթ Վանի մէջ, որ շատ աւելորդ կը լինի նորա վրայ պնդել ։ Վերջապէս երբ սահմանադրական ազգ մը կը պարծինք, բայց չգիտեմք թէ ինչերի՞ս սահմանադրուած է ։ Սահմանադրութեան սկզբունքն է ճանչցնել իւրաքանչիւր անհատին իր ազգային պարտքն ու իրաւունքն, մինչդեռ մեր ազգային պաշտօնեայներէն մաս մը իր պարտականութիւններն կը կատարէ անձնուիրաբար և ազգայնոց մի մասն ալ միայն իրաւունքն վայելելու համար ստեղծուած կը կարծէ ինքզինքն ։ Ըստ իմ կարծեաց, Զրի ծառայութեան սկզբունք որ կը տիրէ մեր ամեն հասարակային գործոց մէջ, պատճառ անյարատևութեան մէջ կը գնէ և կը ջլատէ գործօղներու սպէր որչափ ալ գործելու յօժարական լինին ։

Անկարկ մ'ալ մեր արտաքին կեանքի վրայ։ Գարնանս եղանակն անձրևոտ եղաւ. յոյս կայ յաջորդ հունձք առատութեան մասին. արդեօք Հայ գիւղացւոյն տառապանաց մի մասն պիտի անհետանա՞յ ։ Քրդերը կը բացուին, և Քիւրտեր կ'սկսին իրենց աւարառութիւններն. Պարս—Քրդական կռուի մը վախեր կը շրջին, դուցէ կռուի ասպարէզն աւելի տարածուի ։ Լուր կը պտըտի թէ Ռուսական բանակ մը սահմանագլխին կը մօտի կռուոյն միջամտելու եթէ հարկ լինի ։ Տեղական կառավարութիւնն հրամանագրեր ուղղեց Քիւրտ Աշիրէթներուն որ Շէյխ Իպոտուլլահին չմիանան, գայն աքսորութեան շահուց հակառակ յայտարարելով ։ Երևի թէ Քիւրտերն ալ, որք ըստ Թուրք լրագրաց շատ ուսեալ ժողովուրդ մ'են, գիտնալով թէ թատրոններ օգտակար են լուսաւորութեան համար, իրենք ալ կուզեն թատրոններ չինել Հայաստանի մէջ, իրենց քաղաքական գաղափարներ ներկայացնելու համար . . . ։

Քանի մ'անգամ մարդասպանութեան դիպուածներ տեղի ունեցան անվտանգ հեռ խօսքաց ժամանակ. կառավարութիւնն այս առթիւ հրաման հանեց որ բնաւ զէնք կրող չգտնուի քաղաքին մէջ ։ Այս պատճառաւ Հայոց զէնքեր կը ժողվուին, միայն թէ Քիւրտերուն թոյլատրուած է պատահօրէն չըջիլ սպառազինուած ։ Արդեօք Պէրլինի դաշնագրի 61րդ յօդուածն այսպէ՞ս կը տրամադրէ . . . ։ Ոստիկանութեան գործակալներն ամեն տեղ զէնքեր կը փնտռեն. շատ անգամ որսի հրացաններ կը բռնեն որպէս թէ արքունի հրացաններ լինէին և նոցա տէրերէն տուգանք կ'առնեն ։

Մի գովելի չարժում տեղի ունեցաւ այս օրերս Վանի մէջ ։ Իգական սեռի դաստիարակութեան վրայ կը խօսուի չորս կողմ. արդէն այդ բանի համար հանգանակութիւն մը բացուեցաւ Նորաշէնի թաղին մէջ. միւս թաղերն ևս կը ջանան իրենց օրիորդական վարժարաններ ունենալ. չգիտեմք թէ ի՞նչ աստիճան յոյս կրնանք ունենալ այս նոր եռանդին վրայ, սակայն կ'երևի թէ հիմք պիտի ունենան այս հաստատութիւններ ։ Սոսոց է թէ շատ խելք բաներ պիտի լինին նախ այդ դպրոցներն, սակայն մենք սանեց այն երազատես պահանջողներէն լինելու որք կը սիրեն տեսնել որ մեր իգական սեռն իւր խոր թմրութենէն խոյս վեր ելնէր և արագ առաջդիմութիւններ ընէր, այդ երևութին ունենալիք արդիւնքներն լաւ կը գնահատեմք, յուսալով որ Վանեցիներն այդ բանին թոյլ միանգամ վարժուին, յետոյ գալ տարին այդ դպրոցաց դրամական վիճակն կ'ապահովի, յաջորդ տարին, դուքա լաւ յայտագրեր կունենան և այսպէս քիչ քիչ բայց հաստատ քայլերով կը բարեկարգուին ։

Նահանգիս մէջ հետզհետէ նոր նոր զօրախումբեր կը գան. քանի մը մզկիթներ նոցա բնակութեան սահմանուեցան. չգիտեմք թէ նոքա ի՞նչ դիտաւորութիւն ունին և որո՞ւ հետ գործ պիտի ունենան. կը կարծուի թէ Պարսկական սահմանագծին վրայ զինուորական շղթայ մը պիտի կազմեն. թէ ինչո՞ւ համար, այդ ալ չգիտեմք . . . . ։

ՊԱՐՈՅՐ

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ ԵԳԻՊՏՈՍԻ

Հետևեալ գրութեան հրատարակութիւնը խնդրուած է մեզնէ ։

. . . Տէր խմբագրապետ.

Ազգային Կեդրոնական վարչական խորհրդոյ կողմանէ որոշեալ, Ս. Պատրիարքին կողմանէ ստորագրեալ, ամսոյս 16ին մեզ հաղորդեալ և երկուշաբթի-երեքշաբթի աւուրց Մասեաց մէջ հրատարակեալ իմ նախընթաց երից բողոքագրոց պաշտօնական պատասխանագիրն ընթերցայ ։

Քիչ օրէն առանձինն տպեալ յիշատակագրով մը պիտի պատասխանեմ, և բանաւոր փաստերով պիտի հաստատեմ թէ վարչական յիշեալ պաշտօնագիրն իմ երից բողոքանացս և ոչ միոյն կը վերաբերէր, ինչպէս որ ուզիմ և բանիմաց ընթերցողք տեսան ։

Այս առթիւ Եգիպտոսի մէջ մետասանամեայ առաջնորդական պաշտօնավարութեանս համարատուութիւնն ալ պիտի ներկայեմ, առ որ անկ է ։

Մնամ աղօթարար
ՄԵՍՐՈՎԲ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

21 մայիս 1881
Կ. Պոլիս.

ՄԻՍԻՈՆԱՐԱՑ ԳՈՐԾԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ՄԷՋ

40,000 ԼԻՐԱՆ

Հաւատարիմ պաշտպան Միսիոնարական շահուց, կրօնաէրն Աւետաբեր, իւր վերջին թւով, ամեն կրօնական և քաղաքական նիւթոց վրայ առաջնութիւն կը տայ յետագայ կարի աշխարհական հատուածին, զոր կը հրատարակէ իւր առաջին սիւնակին սկիզբը.

"ՈՐՈՒՄ ԱՆԿ Է

ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ նամակին մէջ, զոր Ամերիկայի Պորտ. ընկերութեան քարտուղարը Տոք. Գլարք ուղղած էր քանի մը ամիս առաջ առ Աւետարանական եկեղեցիս Թուրքիոյ, կը գտնուի աս խօսքը. «Մեծ համակրութիւն ունեցանք ձեզ այս անցեալ տարիներու մէջ երբ նեղուեցաք պատերազմի, սովոյ և գործոյ ձախողութեան հետևանքներէն, և այս պատճառաւ ձեզ համար արդէն յատկացեալ գումարներն աւելցնելով տուինք անցեալ երկու տարիներու մէջ աւելի քան 40 000 լիրա ձեր քարոզչաց և վարժապետաց համար և դպրոցներ և եկեղեցիներ շինելու համար»

«Մենք կ'ըսեն թէ այս գումարին մէկ մասը գործածուած էր միսիոնարաց ծախուց համար, բայց ամեն արդարակորով մարդ պարտի վերադրել խօսքը մեկնել բառերուն յատուկ նշանակութեամբ ։ Միսիոնարաց ծախքը դիտմամբ դուրս թողուած է այն գումարէն, ինչպէս բառերն յայտնապէս կը ցուցնեն, ուստի և վերոյիշեալ գումարը գործածուած է միայն և բոլորովին յիշեալ նպատակներուն համար»

Այս հատուածէն կը հասկնանք, նախ, թէ յիշեալ 40,000 ոսկւոյ գումարին նկատմամբ մեր "կրօնասիրութիւն և ազգասիրութիւն" խորագրով յօդուածին մէջ ըրած դիտողութիւնն ուրիշներ ալ ըրած են. և երկրորդ, թէ Միսիոնարք անձկանօք կը փափաքին հաւատացնել

Թուրքիոյ Հայ Բողոքական հասարակութեան թէ երկու տարուայ միջոցին 40,000 ոսկի վատնուեցաւ իրենց բարւոյն համար։ Բայց Ամերիկեան Նրբամտութիւնն անբաւական կը թուի մեզ խնդրոյն պարագաները փոխելու։ Մեք կը շնորհակալենք պնդել, ըստ առաջնոյն, թէ մինչև իսկ այն գումարը, զոր Պորտ ընկերութիւնն յանձնէ յանուանէ ի հաշիւ Հայ Բողոքական հասարակութեան անցուցած էր, գործածուած է աւելի Միսիոնարաց ազդեցութիւնը զօրացնելու երկրին մէջ, նոցա գործողութիւնները դիւրացնելու և Հայ Բողոքականաց մէջ գժտութիւն ձգելու, քան թէ իրական բարիք ընելու այս վերջնոյ։ Դեռ մօտերս, Միսիոնարք հինգ հազար ոսկի վճարելով մի մեծ տուն գնեցին Իւսկիւտարի մէջ, որ թէ եւ, ի հարկէ, "Տէրոջը գործ"ին պիտի յատկացուի, այսու ամենայնիւ ոչ նուազ իրենց տրամադրութեան ներքև պիտի գտնուի. և Ամերիկեան Նրբամտութիւնը չկրնար արգելուլ զմեզ ենթադրելէ թէ այս 5,000 ոսկին ալ այդ 40,000 ոսկւոյ, կամ նմանօրինակ գումարներու մի մասն է։ Պէտք է ուրեմն, ճշմարտութիւնն երեւան հանելու համար, որ Ամերիկեան այդ պատկառելի գումարին հաշիւն հրատարակէ, ցուցնելով մեզ մի ոսկւոյ գործածման եղանակն, և այս առաջարկն ընողը թէ եւ Մասիս լինի, հաւաստի ենք թէ Հայ Բողոքական հասարակութեան մէջ ալ գէթ մեծ մաս մը կայ որ հետաքրքիր է տեղեկանալու իւր օգտին գործածուած այս մեծաքանակ դրամոց գործածման եղանակին։

Եթէ Ամերիկեան չընդունի մեր առաջարկը, կը վախնամք թէ միանգամ ընդ միշտ հաստատութիւն պիտի գտնէ նա՛և այն կարծիքը թէ Միսիոնարք իրենց տրամադրութեան ներքև դրուած դրամներն անխոստովանելի նպատակներու ալ կը գործածեն, որոց երեւան հանուիլը շատ փափաքելի չէ . . . ։

Երեք հանրածանօթ Հայ—Բողոքական Պատուելիներ, Մասիսի մէջ Հայ-Բողոքական հասարակութեան, մանաւանդ Ամերիկացի Միսիոնարաց նկատմամբ վերջերս եղած հրատարակութիւններէն յուզուելով, իրենց ստորագրութեան ներքև տեսակ մը բողոք ղրկած են մեզ, զոր յառաջիկայ երեքշաբթի պիտի հրատարակեմք, հանդերձ մեր պատասխանով։

ԱԶԴ

—o—

Ռումելիի Երկաթուղւոյն վաղուան ժամերն ու գիները.

Սիրքեճիէն հանդիպավայր, Այաստեֆանոս. Ժամ	Րոպէ Ա.Ժ.Բ.	Եէտիգուլէէն Սիրքեճի, Երենքէօյ. Ժամ	Րոպէ Ա.Ժ.Բ.
11	55	6	33
12	40	7	37
1	20	8	42
2	30	9	45
2	45	10	17
3	15	11	15

Սիրքեճիէն	Ա.	կարգ	ղշ	3
»	Բ.	»	»	2
»	Գ.	»	»	1
Գումգափուէն	Ա.	»	»	2 1/2
»	Բ.	»	»	1 1/2
»	Գ.	»	»	1

ԻԼԱՆ

Ասաքիրի շահանէ իշուն կէլէճէք հազիրան իպթիտասընտան պէտ իլէ պիր սէնէլիք օլմաք վէ չէհրիյէ 150,000 գըրշտէն 180,000 գըրշէյէ գատար վերիլմէք իւզրէ միւպայեա օլունաճաք լահմըն չէրայիթի մուգաւելէսի վէճհ իլէ պէհէր գըյեսի Օսմանլը լիրասը 100 գրուշ հիսապը իլէ 5 գրուշ 30 փարայա օլարաք թալիպի եօհտէսինաէ օլուպ իշպու մայիսը բուժինին 27ինճի չէհարշէնպիհ վէ 28ինճի բէնջշէնպիհ կիւնլերի պիլ միւնագասա քարարը գաթիսի վերիլէճէյինտէն, իժայէ թալիպ օլանլարըն վէ 30ընճը ճումա իրթէսի կիւնիւ եւուգոէ պէշ թէնզիլինէ բագիպ պուլունանլարըն հարպիէ նէզարէթի լէվազըմըթը ումումիյէ տայիրէսինէ կէլմէլէրի ։ 2

ՏՈՔԹՈՐ ՎԷՆՍԱՆ ՕՐՄԱՆԵԱՆ

Պատիւ ունի ծանուցանել թէ կիրակի և ուրբաթ օրերէ զատ, ամեն օր ժամը 6էն 8, Սթամպօլ, Պահճէ գաբու, թիւ 18, Յ. Մէրամէթճեան էֆէնտիի դեղարանը գտնուելով, պատրաստ է ամեն տեսակ հիւանդութեանց համար իրեն դիմողներն ընդունելու, և հինգշաբթի օրերը նոյն ժամերուն ձրիապէս ընդունիլ։

Դարձեալ առաջուան պէս ամեն ուրբաթ օրերը ժամը 7էն 9, Բէյրա, Ըլթըր փողոց, թիւ 1, իւր բնակարանը կ՚ընդունի հիւանդները։

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

500,000 ՖՐԱՆՔ ՇԱՀԵԼԻ

Այսչափ մեծ գումարի մի կը հանի, եթէ յաջողի, գլխաւոր պարգև սոյն վիճակահանութեան, զոր Համպուրկի կառավարութիւնը վաւերացուցած և պարգևներուն ճըշգրիւ վճարումն իւր գանձային դըրամագլուխներովն երաշխաւորած է։

Մեծ պարգևէն զատ նաև հետևեալ պարգևները կը պարունակէ սոյն վիճակահանութիւնը.

Տոմսակ	Ֆրանքէն	Ֆրանք
1	312,500 —	312,500
1	187,500 —	187,500
1	125 000 —	125,000
1	93,750 —	93,750
1	62,500 —	62,500
2	50,000 —	100,000
3	37,500 —	112,500
4	31,250 —	125,000
2	25,000 —	50,000
12	18,750 —	225,000
1	15,000 —	15,000
24	12,500 —	300,000
5	10,000 —	50,000
3	7,500 —	22,500
54	6,250 —	337,500
5	5,000 —	25,000
105	3,750 —	393,750
263	2,500 —	657,500
	եւն	եւն

Համագումար 51,700 պարգևք, որ վեց բաժանմամբ պիտի քաշուին։ Տոմսակներուն բաժնեգինը պաշտօնապէս որոշուած է, և առաջին երկու բաժանմանց ամեն վիճակահանութիւններուն համար կը հանի

22,50 ֆրնք ամբողջ տոմսկի համար.
11,25 „ կէս „ „

Ճշդիւ գիտել կուտամք թէ մեք միայն մայր տոմսակներ կը ղրկեմք կառավարութեան զինանշանով կնքեալ և վիճակահանութեան ընդհանուր անօրէնութենէն ստորագրեալ։ Ղրկելու հրամաններուն հետ պէտք է նաև տպագրուած տոմսակներուն գինը վճարուի, որ և է երկրի Պանքատներով, կամ Գերմանիոյ, Ֆրանսայի, Աւստրիոյ, Անգլիոյ և այլ երկիրներու վերայ փոխանակագրերով, կամ որ և է երկրի նամակաղ րոշմով, կամ բօսթայի վերայ վճարագրով։ Այսպէս դրամն ստանալնուս պէս տոմսակները կ՚ուղարկեմք գոց նամակով թղթատարութեան միջոցաւ։ Իւրաքանչիւր վիճակահանութենէ անմիջապէս յետոյ, նոցա պաշտօնական ցուցակը կ՚ուղարկեմք տոմսակատերաց, և շահուած գումարներն իսկոյն շահողաց տրամադրութեան ներքև կը դնեմք։ Եւրոպիոյ ամեն գլխաւոր քաղաքաց հետ մեր յարաբերութիւնք թոյլ կը տան մեզ շահուած գումարները շահողին բնակատեղին ալ վճարել։ Կը խնդրեմք որ տոմսակ գնելու հրամաններն հնար եղածին չափ շուտով ղրկուին յառաջիկայ յունիս 3/15էն առաջ, որ վիճակահանութեանց սկսման համար որոշուած պաշտօնական օրն է։

ISENTHAL & Ci.

Bureau principal de Loterie

Hambourg (Allemagne)

Եւրոպական ամեն լեզուօք կը թղթակցիմք։ Արևելքէն Համպուրկ նամակներն 180 ժամու մէջ կը հասնին։

Steiner Bureau d'annonces Hambourg.

68 րդ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ
ՌՈՒՄԷԼԻԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՈՅ

Մեծ պարգևներ շահող թիւեր.

Թիւ	Ֆրանք	Թիւ	Ֆրանք	Թիւ	Ֆրանք	Թիւ	Ֆրանք
1870423	300,000	388230	1250	564212	1000	1485314	1000
678025	25,000	558231	»	678024	»	1613758	»
397514	10,000	597710	»	688718	»	1717884	»
1485311	»	707923	»	688720	»	1717885	»
119121	2000	707924	»	732583	»	1754703	»
270349	»	750129	»	732584	»	1756971	»
895727	»	750130	»	780477	»	1807682	»
1045274	»	998503	»	813902	»	1826279	»
1485315	»	1696771	»	895726	»	1826562	»
1719074	»	22031	1000	895730	»	1952392	»
86532	1250	119124	»	1377066	»	1956060	»
267917	»	270346	»	1390712	»	———	
267918	»	560226	»	1390713	»	———	

—o—

400ական ֆրանք շահող թիւեր.

17396	9	4	713416	1009861		2	5
7	40	5	7	2		3	1717981
8	362746	579796	8	3		4	2
9	7	7	9	4		5	3
400	8	8	20	5		1365751	1719071
22032	9	9	732581	1023921		2	2
3	50	800	2	2		3	3
4	382871	588136	5	3		4	5
5	2	7	744921	4		5	1747636
48666	3	8	2	5		1377067	7
7	4	9	3	1024556		8	8
8	5	40	4	7		9	9
9	388226	594186	5	8		70	40
70	7	7	750126	9		1380781	1754701
86531	8	8	7	60		2	2
3	9	9	8	1045271		3	4
4	392636	90	780476	2		4	5
5	7	597706	8	3		5	1756972
88911	8	7	9	5		1390711	3
2	9	8	80	1069346		4	4
3	40	9	784036	7		5	5
4	397511	599046	7	8		1485312	1807681
5	2	7	8	9		3	3
95571	3	8	9	50		1507281	4
2	5	9	40	1177426		2	5
3	433266	50	813901	7		3	1826276
4	7	639101	3	8		4	7
5	8	2	4	9		5	8
119122	9	3	5	30		1613756	80
3	70	4	831641	1190271		7	1826561
5	509776	5	2	2		9	3
204956	7	678021	3	3		60	4
7	8	2	4	4		1614901	5
8	9	3	5	5		2	1870421
9	80	679356	895728	1288481		3	2
60	547431	7	9	2		4	4
208921	2	8	977636	3		5	5
2	3	9	7	4		1650531	1952391
3	4	60	8	5		2	3
4	5	682211	9	1334126		3	4
5	558232	2	40	7		4	5
267916	3	3	991511	8		5	1956056
9	4	4	2	9		1686696	7
20	5	5	3	30		7	8
270347	560227	688716	4	1350216		8	9
8	8	7	5	7		9	1974741
50	9	9	998501	8		700	2
329136	30	707921	2	9		1696772	3
7	564211	2	4	20		3	4
8	3	5	5	1360581		4	5

Կ. ՀԱԶԱՐԵԱՆ

ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԾԽԱԽՈՏԻ

Մըսըր Չարշըսը մօտ, Քէթէնճիլէր Դուռ, 106

—o—

Ծխախոտի հանրածանօթ վաճառականներէն Հազարեան կարապետ էֆէնտիի նորոգ հաստատած վերոյգրեալ գործարանին Ենիճէյի հոտաւէտ կէօպէք, Տրամայի Բըր և Սամսոնի Բաֆրա քաղուած ընտիր տեսակներէն պատրաստուած թէ՛ սիկարէթ և թէ ջարդած ծխախոտները, որք իրենց կատարեալ և անխառն ընտրութեամբն հանդերձ, հնար եղածին չափ չափաւոր գներով են, իւր բազմաթիւ յաճախորդաց կողմանէ ցարդ ըստ արժանւոյն գնահատուեցան։

Գործարանս իւր արտադրութեանց այսպիսի կարճ միջոցի մը մէջ գըտած սոյն հազուագիւտ ընդունելութենէն քաջալերեալ, այսուհետև ալ ամեն խնամք և մինչև իսկ զոհողութիւն չպիտի խնայէ միշտ մի և նոյն ընտիր և անփոփոխ տեսակաւ ծխախոտ պատրաստելու, առանց գներուն չափաւորութեանը դպչելու։ Այսր ճշդութիւնն ստուգել յաճախորդաց կը վերաբերի։

Յատուկ յանձնարարութիւնք ալ ճշդիւ և մասնաւոր խնամօք կը կատարուին թէ՛ մայրաքաղաքիս համար, թէ՛ գաւառաց և թէ արտասահման երկիրներու։ Այս վերջնոց համար պատրաստեալ ծխախոտք ազատ են Պանտըրօլի տուրքէ։

Յանձնարարութիւնք պէտք է ուղղուին առ Պ. Նիկողայոս Հազարեան, գործակալ վաճառմանց ի նմին գործարանի։

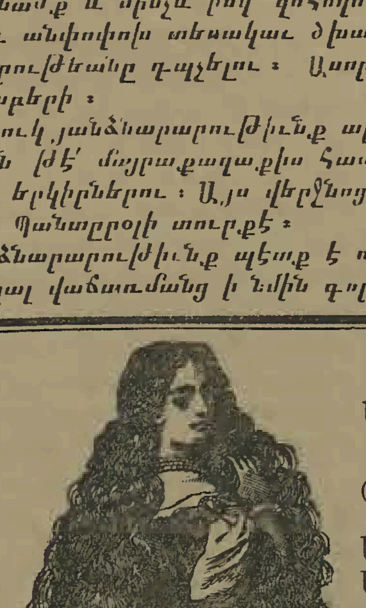

"Կատարելութիւն"։

ՄԻՍԻՍ Ս. Ա. ԱԼԼԷՆԻՆ
Աշխարհահռչակ Մազ Նորոգողը
(MRS. S. A. ALLEN'S WORLD'S HAIR RESTORER.)

Երբեք չվրիպիր նորոգելու Ալեոր Մազը իր երիտասարդական գոյնին, ընծայելով անոր նոր կեանք, աճում, և փայլուն գեղեցկութիւն։ Իր արդիւնքը ստոյգ և կատարեալ է, շուտով վանելով ալեորութիւնը։ Ներկ մը չէ։

Միշտ կը հաստատէ ինքնին իբր մազին բնական զօրացուցիչը։

Հարազատը միայն Կարմրագոյն փաթթոյթներուն մէջն է։

Գլխաւոր Մթերանոցը (Մաղազան) է,—
114 AND 116 SOUTHAMPTON ROW, Լոնտոն, Անգղիա։

Կը ծախուի ամեն Կեղծծամավաճառներէն, Անուշահոտ Իւղավաճառներէն, և Անգղիացի Դեղավաճառներէն։

Կ. Պոլիս Ս. Քանդիւք եղբարց քով Ֆարմասի Պրիթանիք Բերա Մեծ փողոց և Խամբիտ Քարիւենայի քով, Անգղիական մթերանոց, Եւքսէք Գալըքըրմ Ղալաթիա

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա 23 մայիս.

Օսմ. Քօնս. գոցուեցաւ		18.28
» » բացուեցաւ		18.33
» » կէս օրին		18.31 1/2

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

		Անգղ. լիր.
Սօսիէթէ Ժէնրլ. 6 0/0	»	5.20
» Օթօման	»	4.
Կ. Պոլսոյ Պանքան (գ. կտ.)	»	10.35
Քրէտի ժէնէրալ 6 0/0		6.10
Փոխ. 1863 (Մութոն) 6 0/0	Ֆր.	92.
» 1865 (») 6 0/0	»	91.
» 1869 (Բինար) 6 0/0	»	92.
» 1872 (Պօն տիւ Թրէզօր)	»	28.
» 1873 (Բինար) 6 0/0	»	89.
Ռումելիի երկաթուղի	Ֆր.	60.50
Լաւրիում	»	127.
Թրամուայ (գ. կտ.)	Օսմ. լիր	395.
Թղթատրամ	»	1040
Հէյտալէտիկ		30
Ըէբօր		

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

(Օսմ. ոսկին 100 ղրշն)	Ղրշ.
Անգղիական ոսկի	109 23
Գաղղիական »	87 18
Բօլ	89 36
Գրիմից	51 25
Գաւայոն Թուղթ 8 րուպի 98 գարիք	
Գաւայոն արծաթ (նոր)	92
Մէճիտիէի տարբերութիւն	7 39
Վենետ	128 10
Չինգնոց	212 20
Չինգնոց (անկէտ)	178
Մէթալիք	206 20
Պղինձ (անուանական)	670

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտրա 3 յունիս.

Անգղ. Քօնս.	100 5/16
Օսմ. »	16 7/8
Փոխ. 1865	19 1/2
» 1869	19
» 1871	77 3/4
» 1872	31
» 1873	18 3/8
» 1877	90
Պանք Օթօման	16 1/4
Ռուս. փոխ. 73ի	91 1/8
Եգիպտ. միացեալ	76 1/4
» արտօնաւոր	98
Տայրա Սանիէ	75 7/8
Փոխ. Ռօշիլտ	97 1/4
Փոխնկագիր Փարիզի վրյ	25.43

Փարիզ 3 յունիս.

Դաղղ. Քօնս. 5 0/0	119.45
» » 3 0/0	86.97 1/2
Օսմ. Քօնս.	17 22 1/2
Փոխ. 1865 Ֆր.	100.
» 1869	97.
» 1873	95.
Օսմ. երկաթուղի	62.75
Պանք Օթօման	669 37 1/2
Քրէտի Լիօնէ	932 50
Ռուս. փոխ. 5 0/0 (1877)	96 1/16
» » Արևելեան	06 1/8
Իտալ. Քօնս.	93.50
Եգիպտ. միացեալ	387.50
Փոխնկագիր Լոնտ. վրայ	25.19

Վիէննա 3 յունիս.

Փոխ. Լոնտրայի վրայ	117.05
Ռումէլիի երկաթուղի	28.